

De to vesttyske jagerbombere med hver en taktisk atombombe hængende under bugen skulle stryge ind over havet mod Warszawapagtens landgangsfartøjer og krigsskibe, mens den røde invasionsflåde stadig befandt sig i internationalt farvand i Østersøen. Flyene ville lokalisere flåden, flyve mod skibene i høj fart og lav højde for at undgå at blive set på radar. I sidste øjeblik ville flyene sætte næsen op i himlen for fuld efterbrænder. I den rigtige højde ville de slippe bombelasten, som skulle fortsætte opad til seks-syv kilometers højde.

Fordi atombomberne skulle forvandle invasionsflåderne til atomstøv i internationalt farvand, behøvede NATO og USA ikke på forhånd at spørge den danske regering om tilladelse til at bruge nukleare våben, selv om atombomberne faldt nær dansk territorium. I begyndelsen af 1950'erne blev en atomkrig anset som en overhængende risiko. I USA trænede skolebørnene i at kaste sig under bordene, når paddehatteskyer steg mod himlen. Man gravede bunkers i haverne, og i Danmark byggede forsvaret atombunkere i Stevns Klint og i Jylland, mens regeringen gravede sig ned i Grib Skov og i Rold Skov.

Efter Murens fald i 1989 og åbningen af arkiver med Warszawapagtens angrebsplaner mod Danmark blev det klart dokumenteret, at Warszawapagten planlagde omfattende brug af atomvåben – både de små taktiske våben og de store med en sprængkraft på mange gange Hiroshima-bomben. I Warszawapagtens øvelser i krig mod NATO planlagde man at anvende enorme mængder atomvåben for at sikre fremdriften i angrebene på Vesteuropa og Danmark. I en øvelse i 1980 forudsatte Warszawapagten at have ikke færre end 840 atomvåben til rådighed, hvoraf 320 skulle bruges i første bølge – flere af dem mod de danske missilbatterier ved København og forsvarstyrkerne ved Køge Bugt.

Men mindre kendt er det, at NATO og dansk forsvar også opererede med anvendelsen af atomvåben i og nær Danmark. I bogen »Søværnet under den kolde krig«, der udkommer om få dage, har professor Peter Bogason dykket dybt i arkiverne – herunder i mange danske – og fundet planerne om at bruge atomvåben mod angriberne.

I 1954 anmodede NATO om en redegørelse om mulighederne for at bruge NATO-atomvåben som forsvar mod et sovjetisk angreb. Søværnet udpegede samme år områder ud for mulige danske invasionsstrande, hvor Warszawapagtens invasionsstyrker ville være koncentreret og derfor udgøre »lønnende mål« for taktiske atomvåben. Søværnet kunne ved hjælp af minelægning selv tvinge de sovjetiske angribere til at koncentrere sig og dermed blive til »lønnende mål«.

Målene blev opdelt i tre kategorier – områder, som man anså for »meget sandsynlige«, de »sandsynlige« og de »tvivlsomme« atombombemål. Blandt de »meget sandsynlige« mål var farvandet syd for Stevns

og mellem Stevns og Falsterbo Rev på den svenske side, et område i Køge Bugt, sydøst for Amager, Fakse, Rødvig og Køge havne. På Sjællands vestkyst var Korsør og Kalundborg »sandsynlige« sammen med farvandet mellem Langeland og Lolland. Og mellem Fyn og Sønderjylland forestillede Søværnskommandoen sig ifølge bogen, at »lønnende mål« ville opstå mellem Tranerød og Helnes, i farvandet nordvest for Als og Aabenraa Havn. Søværnskommandoen fremhævede, at udpegningerne var foreløbige, og at der ville være en række problemer, ikke mindst hvad angik tab af civile liv.

I den militære planlægning i tilfælde af storangreb fra øst indtog Bornholm en særlig og udsat plads. Hvis skibe fra øst dukkede op over horisonten, skulle de bornholmske havne sprænges og ødelægges for at forhindre fjenden i at landsætte tropper ad den vej. I tilfælde af åben krig måtte bornholmerne klare sig med Bornholms Værn. Men i det mindste optrådte Bornholm ikke på Søværnskommandoens kort som mål for NATOs taktiske atomvåben.

I 1956 besluttede USA at tilbyde »moderne våben« til nogle af de europæiske NATO-allierede, og kort efter et ministerrådsmøde i NATO i december 1956 rejste chefen for NATOs Nordregion, den britiske general Cecil Sugden, til København for at diskutere »atomartilleri« til den danske hær. Snart ankom de første Honest John-raketbatterier med skib til blandt andet Århus, hvor demonstranter tog imod. Raketterne rakte omkring 25 kilometer og var beregnet til at medbringe taktiske atomvåben. Med konventionelle sprænghoveder var Honest John-raketterne ikke meget værd i forhold til konventionelt, tungt artilleri, fordi de var upræcise. Forsvaret var derfor – kan man læse i andre kilder om Den Kolde Krig – ikke begejstrede for at bruge penge på at drive og vedligeholde Honest John-eskadrillerne, når de ikke var atombevæbnede.

I 1957 slog den danske regering fast, at der ikke måtte bruges atomvåben på dansk territorium uden regeringens tilladelse. Desuden besluttede regeringen at afvise oplagring af atomvåben på dansk jord i fredstid. Men det stoppede ikke NATOs planlægning af anvendelsen af atomvåben. Peter Bogason har fundet et fortroligt notat fra 1974, hvor Forsvarstabens langtidspanlægningsgruppe analyserede mulighederne for at bruge taktiske atomvåben mod Warszawapagten og dens invasionsstyrker. NATO-alliansens atomvåben var, bortset fra de britiske, under fuld amerikansk kontrol, og kunne kun udleveres til NATO-styrker efter præsidentens ordre og ikke til hvem som helst. Ingen danske hærenheder var autoriserede. Men i Flyvevåbnet trænede Eskadrille 727 i nyliverede F100 Super Sabre fra 1960 hemmeligt i anvendelsen af taktiske atomvåben, fortalte en af eskadrillens piloter, Erik Lund, til Berlingske i 2004.

Indtil 1973 trænede danske hærenheder i brugen af amerikanske taktiske atomvåben, som kunne affyres fra Hærens 203 mm artilleripjecer og med Honest John jord-til-jord raketter. Men de mange værnepligtige, der deltog i øvelserne med simuleret anvendelse af små atomvåben, ville næppe i virke-

lighedens verden have brugt dem. For de manglede amerikansk autorisation og en bilateral aftale med den danske regering.

Efter 1973 blev de urealistiske forestillinger om at udruste danske hærenheder med taktiske atomvåben til ren illusion, fastslår Peter Bogason.

Men fra 1974 planlagde NATOs militære hovedkvarter for Østersøregionen, BALTAP (Allied Forces Baltic Approaches), der altid havde en dansk general-løjtnant eller viceadmiral som chef, at bruge atomvåben mod en invasionsflåde, mens den stadig befandt sig i Østersøen, uden for dansk territorialfarvand. Den danske chef havde fået godkendelse hos NATOs øverstbefalende, SACEUR, til en plan om at bruge taktiske atomvåben leveret med fly, som NATOs centralregion skulle stille til rådighed. Der var planlagt både en primær og sekundær »strike unit«, som kunne være klar til indsættelse med meget kort varsel fra 1975. Dermed blev principperne for brug af atomvåben tæt på dansk område godkendt, selv om den endelige organisering ikke var det. Tyske fly skulle, som beskrevet indledningsvis, kunne angribe en invasionsflåde i Østersøen på dens vej mod Sjælland. Det ville støtte forsvaret af Danmark væsentligt og kunne – ikke mindst – foregå, uden at den danske regering skulle spørges.

Lederen af koldkrigsmuseet Langelandsfortet, Peer Henrik Hansen, der som forsker har været med til at skrive den store udrødning om »Danmark under Den Kolde Krig«, har aldrig selv set et kort over Danmark, hvor forsvaret har indtegnet mulige mål for taktiske atomvåben. Men det er velkendt, at man under øvelser inddrog muligheden for at bruge de »små« atomvåben på dansk territorium. »Jeg har hørt folk tale om brugen af taktiske atomvåben den-gang. En tidligere officer i Forsvarets Efterretnings-tjeneste fortalte mig om en øvelse på Sjælland, hvor han »rekvirerede« atomvåben hos en amerikansk øvelsesleder. Men han fik afslag af amerikaneren, som mente, at den danske officer ikke havde taget tilstrækkeligt hensyn til civilbefolkningen i området.«

Den nu pensionerede general-løjtnant Kjeld Hillingsø havde som sin sidste opgave fra 1993 til 1995 jobbet som chef for BALTAP. Han skrev i 2004 en bog, »Trusselsbilledet«, om Warszawapagtens planer om krigsførelsen mod dansk område og dens omfattende brug af atomvåben mod Danmark. Kjeld Hillingsø bekræfter, at risikoen for civile tab som følge af atomvåben ikke spillede

Dansk forsvar havde materiellet, men ikke godkendelsen til at anvende taktiske atomvåben mod angribende Warszawapagt-styrker. I stedet planlagde NATO at atombombe en invasionsflåde med kurs mod Danmark, fremgår det af ny bog om den kolde krig.

Atomkrigen ved

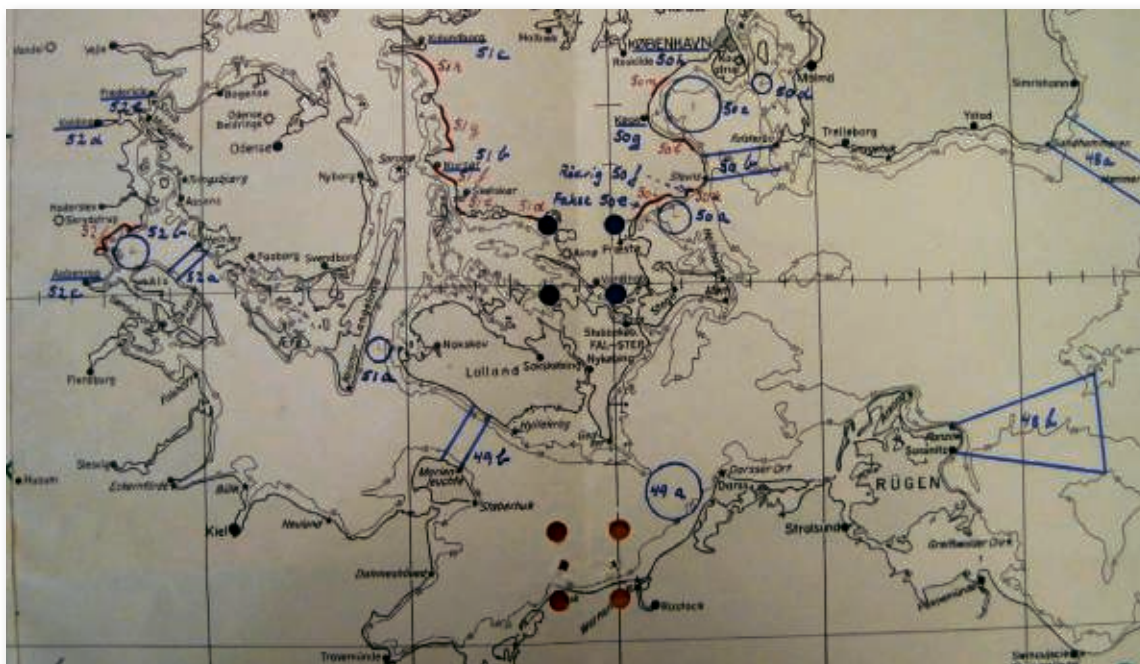
nogen større rolle i Den Kolde Krigs start. Heller ikke i dansk forsvar og NATOs planer.

»Risikoen for civile tab indgik indledningsvist ikke i planlægningen,« fastslår Kjeld Hillingsø. »Man betragtede indledningsvist atomvåben som forstærket artilleri. Men så begyndte man i Tyskland, der var forudset til at blive slagmarken mellem NATO og Warszawapagten, at slå sig vældigt i tøjret ved udsigten til civile tab. I USA begyndte man også at stille spørgsmål til civile tab, og i Danmark opstod der også tvivl sidst i 1960'erne,« siger den tidligere chef for NATO-hovedkvarteret i Danmark. Fra det tidspunkt blev de taktiske atomvåbens rolle i planlægningen meget mindre. Amerikanerne troede ikke længere på, at det var muligt at begrænse brug af atomvåben til de små, taktiske våben. Hvis først et atomvåben blev brugt, ville de store, strategiske raketter med atomvåben hurtigt følge efter. I stedet satsede USA på moderne konventionelle våben med stor ildkraft.

Men muligheden for at bruge taktiske atomvåben blev holdt åben, også i Den Kolde Krigs senere år. Bogen gengiver en øvelse fra begyndelsen af 1980'erne, hvor staben i NATOs hovedkvarter i Lumsås i Norge kunne se Warszawapagts styrker rykke frem i Nordtyskland. NATO-styrkernes forsvar var ved at bryde sammen. Chefen for NATOs Nordkommando, general Richard Lawson, spurgte hver enkelt i sin stab, om man skulle bede om hjælp i form af taktiske atomvåben. De norske og danske forbindelsesofficerer frarådede efter politisk instruks hjemmefra, men meningene var delte.

Lawson endte med at tøve. »Jeg ser ingen grund til at ty til nukleare våben, før vi har givet vores forsvarsstyrker en sidste chance for at vise, hvad de kan, men sørg for, at de nukleare våben er til rådighed,« beordrede han.

Øvelsen sluttede, inden general Lawson blev tvunget til at træffe en endelig beslutning.

PROFESSORENS KOLDE KRIG

● »Søværnet under den kolde krig« er skrevet af den nu pensionerede professor i offentlig forvaltning Peter Bogason. Han deltog som ung mand 1966-1969 i den kolde krig som befalingsmand i Søværnet. Peter Bogason har tidligere skrevet romanen »Koldkrigerens hemmelighed.«

● Bogen udkommer på Snorres Forlag 1. marts og koster 299 kroner. Kan bestilles på Koldkrigeren.dk

Søværnskommandoens kort med håndtegnede mulige områder for lønnende brug af atomvåben mod fjenden. Forventede landgangsstrande er markeret med rødt. Kortet er fra 1954 og fundet i Rigsarkivet. Foto fra bogen »Søværnet i den kolde krig.«

Honest John-raketterne kunne medbringe taktiske atomvåben, der havde en rækkevidde på omkring 25 kilometer og blev betegnet som »atomartilleri.« Den danske hær modtog tre batterier omkring 1960. Foto: Scanpix

Danmark